

YURTDIŞINA GÖÇÜN KIRSAL MİMARİDEKİ DEĞİŞİM ÜZERİNE ETKİLERİ; AYANCIK-TÜRKELİ YÖRESİ ÖRNEĞİ (SİNOP)

Cevdet YILMAZ¹

ÖZET

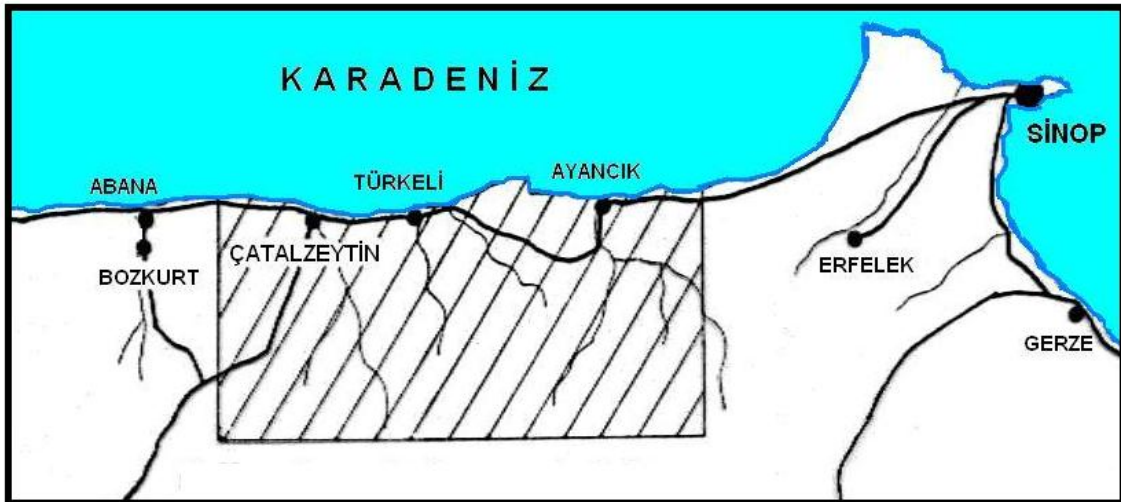
Türkiye’den Batı Avrupa ülkelerine doğru 1960’lı yıllarda başlayan işgücü göçünün, ülkemizin sosyo-ekonomik yapısına olduğu kadar, coğrafi çevre üzerine de önemli etkileri olmuştur. Bunlardan biri de kırsal konut mimarisi ile ilgili olandır. Sinop’un yurtdışına en fazla işgücü gönderen yörelerinin başında gelen Ayancık ve Türkeli ilçelerinde 50 yılı bulan bu göç süreci boyunca kırsal mimari bütünüyle değişmiş, coğrafi çevreye uyumlu geleneksel taş örtülü ahşap meskenlerin yerini çoğunluğu beton olan değişik tip ve büyüklükte binalar almıştır.

Bu süreç başlıca şu aşamalardan geçmiştir; *ilk olarak* geleneksel ahşap meskenlerin yanına veya yerine beton evler yapılmıştır. Eski ahşap evler terk edilerek bu evlerde yaşamaya başlanmıştır. Ailenin çocuk sayısının katı / dairesi olan bu evler kırsal peyzajı bütünüyle değiştirmiştir. *İkinci olarak*; eski ahşap meskenler yeni ve betondan / tuğladan mutfak, banyo vb. eklentiler yapılarak mevcut meskenler büyütülmüş, eski evler bu şekilde kullanılır hale getirilmiştir. *Üçüncü olarak*; zamanla ahşap evlerin öneminin anlaşılması ile oturma katları yalıtım işlemine tabi tutulmuş, alt katlarda yer alan ahır ve depolar ise tuğla vb. yapı gereçleri ile oturma mekânlarına dönüştürülmüştür. *Son olarak*; ahşap meskenlerin sadece ağaç kısmından yararlanılarak, iç ve dış görünüşleri bütünüyle değiştirilerek yöreye ait olmayan bir mimari tarz ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yurtdışına Göç, Sinop, Ayancık, Türkeli, Kırsal Mimari, Mesken

GİRİŞ

Türkiye’den Batı Avrupa’nın sanayileşmiş ülkelerine doğru 1960’lı yıllarda başlayan işgücü göçü, ülkemizin sosyo-ekonomik yapısı üzerine olduğu kadar, coğrafi çevre üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Bu etkilerden biri de kırsal konut mimarisi ile ilgili olandır. Sinop’un yurtdışına en fazla işgücü göçü veren yörelerinin başında gelen Ayancık ve Türkeli ilçelerinde (Şekil 1). 50 yılı bulan bu göç süreci boyunca kırsal mimari bütünüyle değişmiş, coğrafi çevreye uyumlu geleneksel taş örtülü ahşap meskenlerin yerini çok katlı betonarme binalar almıştır.

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası.

¹ 19 Mayıs Üniv., Eğitim Fak., Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun, cyilmaz@omu.edu.tr

1. GELENEKSEL AHŞAP MESKENLER

Araştırma sahasında geleneksel mimari taş örtülü ahşap meskenlerden (ev ve eklentilerinden) meydana gelmektedir. Bölgenin geçmişten beri bilinen orman varlığı konutların inşasında ağaç malzemenin kullanılmasını kolaylaştırdığı, belki de (başka malzeme olmadığı için) zorunlu hale getirmesinden dolayı bu yörede ahşap malzeme kullanımını belirgin şekilde öne çıkarmıştır. Ahşabın kolay işlenebilir olması ve bunun başlıca kaynağı olan orman örtüsünün çevrede bol bulunması sadece konutların değil; ahır, samanlık, serender, gibi eklentilerin de bu malzemeden yapılmasını sağlamıştır. Bu nedenledir ki yörenin dışa açılmaya başladığı 1970’li yıllara kadar aşağıda Foto 1,2,3,4,5,6’da görülen meskenler ve bunların oluşturduğu köyler, Sinop’un batısında, özellikle Ayancık-Türkeli yöresinde coğrafi çevrenin en belirgin unsurlarını oluşturmuşlardır.

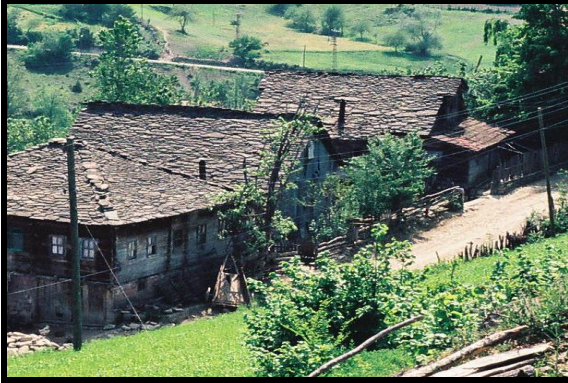

Foto 1,2,3,4,5,6. Araştırma sahasında taş örtülü ahşap meskenlerin orijinal (dışarıdan herhangi bir malzemenin henüz kullanılmadığı halleriyle) ayakta kalan son örnekleri.

2. GELENEKSEL AHŞAP EVLERİN YANINA BETON EVLER YAPILMASI

Yüzlerce yıllık geçmişine bakıldığında araştırma sahasının tipik konutları (yukarıda da belirtildiği gibi) taş örtülü ahşap meskenlerdir. Fakat yöreden dışarıya doğru önce 1950’li yıllarda iç göçler ve ardından 1960’lı yıllardan itibaren yurtdışına göçlerin başlaması ile coğrafi görünüm de hızla değişmeye başlamıştır.

Gerek bu göçler sonucunda, gerekse değişen dünya şartlarında; artan refah seviyesi, dışarıdan çağdaş yapı malzemelerinin bol ve ucuz olarak temin edilebilmesi, ormanların gelişigüzel kullanımına kısıtlama getirilmesi ve yasal yollardan ağaç malzeme temininin daha pahalıya gelmesi, konutların mimarisi ve malzemesi itibarıyla çağdaş yaşam şekline hitap edip etmemesi, vb. daha pek çok faktörün tesiriyle özellikle 1970’li yıllardan itibaren yöredeki meskenlerin yapı malzemesi ve inşa şekli değişmeye başlamıştır.

Hâlâ bütün hızıyla devam eden bu süreç başlıca şu aşamalardan geçmiştir;

2.1. Köy içlerine yapılan evler

Yurtdışına göçün asıl gayesi kırdaki sürdürülen ekonomik faaliyetlere destek olmak, gaz, bez, tuz, yağ, şeker gibi dışarıdan temin edilen temel ihtiyaçlar için ek gelir sağlamaktır. Bunun ötesinde ise köydeki sulak tarlayı elde etmek, bir çift öküz veya bir traktör almaktır. Göç sürecinin uzamasına bağlı olarak, 1970’li yıllardan itibaren (1990’lara kadar) bir yandan ailelerin büyümesi, diğer yandan barınma ihtiyacının artması konuta talep yaratmıştır. Bu durumda köydekilere göre hali vakti yerinde kabul edilen yurtdışındaki vatandaşlarımız, biraz da gösterişe kapılarak köy içinde baba evinin yanına (Foto 7,8), ya da köy dışında yine kendilerine ait yol kenarlarındaki tarlalar üzerine kendi evlerini yapmışlardır (Foto 9,10).

Foto 7,8. Köy içlerinde ahşap evlerin yanına inşa edilen çok katlı beton konutlara örnekler.

Foto 9,10. Köy içinde mahalleleri birbirine bağlayan yol kenarlarına inşa edilen beton evler.

Bu evlerin en önemli özelliği betonarme olması ve yapı malzemesinin bütünüyle yöre dışından temin edilmesidir. Bu konutlar, yine günün birinde çoluk çocuk Avrupa'dan geri dönme ihtimaline karşı (çocuk sayısınca) katı veya dairesi olan büyük evlerdir. Yine bu konutların bir diğer ortak özelliği de köy ve kasabalardaki müteahhitler tarafından taşeron usulü inşa edildikleri için çoğunlukla birbirine benzer ve hiçbir estetik kaygı taşımayan, fakat kırsal peyzajı bütünüyle değiştiren tekdüze evler olmalarıdır.

2.2.Yol boylarına yapılan evler

Eski klasik ahşap meskenlerden ayrı olarak dışarıdan temin edilen çağdaş yapı gereçleriyle inşa edilen yeni tip (ağaç değil, beton) evlerin bir kısmı da köyün içine değil köyü kasabaya bağlayan yol boylarına (Foto 11,12) ya da Türkeli-Ayancık devlet karayolunun kenarlarına inşa edilmişlerdir (Foto 13, 14).

Foto 11,12. Köyleri yakındaki kasaba ya da ilçe merkezine bağlayan ara yollar boyunca inşa edilen evler; Kayabaşı-Ayazköy (solda), haftalık kurulan pazar yerinin çekiciliğine bağlı olarak ortaya çıkan Çarşamba Pazarı mh. ve Palamar köyü arası (sağda).

Foto 13,14. Ayancık-Türkeli ilçe merkezleri arasında (Devlet karayolu boyunca) bu yola ceph olacak şekilde inşa edilen konutlar; Düzköy (Siyem Mh.) ve Keşköy (Kestane Mh.).

2.3.Kasaba ve ilçe merkezlerine yapılan evler

Yurtdışına göç süreci içinde ikinci en önemli konut yatırım alanı kasaba ve ilçe merkezleri olmuştur. Yurtdışına göçün başladığı 1960'lı yıllarda yamaçta kurulu bulunan Helâlî köyünün birkaç haneden oluşan küçük bir alt birimini oluşturan Yalı mahallesi aradan geçen zaman içinde hızla büyümüş ve küçük bir şehir görünümü almıştır. Yerleşmenin güzel bir plajı olması bu gelişmede etkili olmuş, sağlık ocağı ve jandarma karakolu gibi temel birimlerin varlığı çevredeki köylerden yurtdışına gidenlerin kesin dönüşlerine burası için yaşlılıkta yaşanabilecek bir yer olduğu algısını kuvvetlendirmiştir. Bu da inşaatlara yansımış, özellikle 1980'li yıllardan

itibaren özellikle çevre köylerden yoğun bir göç almıştır. Bu göç bilinen göçten biraz farklıdır. Şöyle ki; buraya ev yaptıran (veya özellikle 2000’li yıllardan itibaren yapsatıcılardan daire alanlar) doğrudan burada yerleşmemişler, halen yurtdışında oldukları için, yazları kullanmak ve kesin dönüşlerinde ikamet etmek için bu yatırımı yapmışlardır. Bu nedenledir ki içi boş bir yapılaşmadır (Yılmaz 1988, 1992). Estetik kaygıdan uzak olan bu yapılaşma çok hızlı geliştiği için birçok sorunu beraberinde getirmiş, buna çözüm olarak belediye teşkilatı kurulmuş, fakat ADNK sistemine göre nüfusu 2000’in altına düştüğü için mevcut belediye teşkilatının kapatılması gündeme gelmiştir. Böyle bir yapılaşmaya karşı böyle bir sonucun ortaya çıkması yöreye has bir durum olup yurtdışına göçün bir etkisidir (Foto 15,16,17,18,19,20).

Foto 15,16. Güzelkent’in yurtdışına göçün başladığı yıllardaki (1964) ve bugünkü hali.

Foto 17,18. Güzelkent’in doğu yönde (Ayancık istikametinde) ilerlemesi; 1964 ve bugün.

Foto 19. Güzelkent’in bugünkü görünümü. Yoğun talebe karşılık yeterli arsa olmaması çok katlı yapılaşmayı gündeme getirmiş, yerleşme kontrolsüz bir şekilde gelişmiştir.

Foto 20. *Türkeli yurtdışına işgücü göçünün en fazla etkilediği yerleşmelerden biridir. Özellikle 1980 ve 1990'lı yıllarda büyük talep görmüş arsa ve ev fiyatları tavan yapmış, bu durum burada da çarpık yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Kent içinde yeterli alan kalmaması yerleşmenin akarsu yatağı boyunca ilerlemesine ve akarsu yatağı aleyhine yayılmasına sebep olmuştur.*

Gerek Ayancık ve Türkeli gibi ilçe merkezlerinde gerekse Güzelkent gibi kasabalarda 1980 ve 1990'lı yıllarda görülen hızlı yapılaşma, 2000'li yıllarda yurtdışında işçi olan vatandaşlarımızın (nasıl olsa çocuklar dönmez diye birikimlerini Avrupa'ya yatırdıkları için) bulundukları ülkelerden konut almaya başlamaları ile yavaşlamıştır (Yılmaz 2010). Fakat özellikle 2010'dan sonra Avrupa Birliği ülkelerinde görülen ekonomik durgunluk, vatandaşlarımız arasında tekrar geri dönme ihtimalini kuvvetlendirmiştir. Bu gelişme sonucunda en azından bir dairemiz olsun, yazın tatil için, sonra dönüş yaparsak daimi ikamet için kullanırız fikri öne çıkmaya başlamıştır. Bu merkezlerde yeterli arsanın olmaması ise çok katlı yapılaşmaya sebep olmuş, bu durum estetik açıdan çok çirkin bir yapılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Günümüzde ortaya çıkan durum; gerek yurtdışındaki vatandaşlarımızın gerekse büyük şehirlerdeki gurbetçilerimizin tatillerini kendi yörelerinde geçirmek istemeleri yerel idare üzerinde baskı oluşturmuş, bu son gelişme ise turizm amaçlı çalışmaları teşvik etmiş, estetik kaygı tekrar öne çıkmaya başlamıştır.

2.4. Büyük şehirlere yapılan evler

Araştırma sahasında, yurtdışına göç ve bu göç süreci içinde yıllık izinler esnasında memlekete geliş gidişlerinde özellikle İstanbul'da (daha önce bu şehre göç etmiş) akrabalarının yanlarına uğrayanlar ve oralarda bir iki gün geçirenler ise bu akrabalarının da telkinleri ile İstanbul'da arsa veya daire bakmışlar, yine akrabalarının yardımı ve onların destekleri ile gayrimenkul alanındaki ilk girişimlerini yapmışlardır. Sonraki yıllarda bu arsalar apartmanlar yapılmış bunlar daire daire kiraya verilerek hem ek gelir sağlanmış, hem kırdan gelen yakınlarının bedava ya da çok ucuza oturdukları yerler olmuştur. Hatta bu konutlar Türkiye'de büyük şehirlerde kentsel konut açığının kapatılmasında büyük rol oynadığı gibi, yine büyük kentlerde kırdan kente göç ve kentlerdeki yetersiz konut üretiminin etkisi ile ortaya çıkan gecekondulaşmayı önlemede ve kiraların belli seviyelerde kalmasında da etkin rol oynamıştır (Yılmaz 1995). Yurtdışı göç süreci içinde İstanbul'da gayrimenkul alımı ile ilgili süreç özellikle 1990'lı yıllara denk gelmektedir. Önce kır ve kasabalara konut yapan gurbetçiler, kesin dönüşler ertelenince, hem ek gelir elde etmek, hem de yaşlılıklarında yardımcı olur ümidiyle bu yatırımlara büyük önem vermişlerdir. Sonraki süreçte ise (kesin dönüşün muğlak hale gelmesiyle) yurtdışında bulundukları ülkelerde yatırım öne çıkmış, Türkiye ihmal edilmiştir. Günümüzde ise sürecin uzamasına bağlı olarak (Avrupa'nın da eskisi kadar güven vermemesine paralel olarak) kırsal kesim tekrar cazip hale gelmiştir. İşte bu son durum ilçe merkezlerindeki yapılaşmayı körüklerken, artan bilinçle birlikte kırsal kesimdeki eski evlerin değerini arttırmış, onları önemli hale getirmiş, tadilatlarla onların ayakta kalmasını sağlamıştır.

3. ESKİ AHŞAP EVLER ÜZERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Araştırma sahasında yöreden dışarıya olan yurtiçi ve yurtdışı göçlerin ve bu göç sürecinin 60 yılı aşan süresi boyunca kırsal yerleşmeler ve meskenler üzerinde çok önemli etkileri görülmüştür. Şüphesiz bunlardan en önemlisi göçlerin ilk yıllarında kırsal kesimde, sonra da kasaba ve şehirlerdeki beton konutların inşa edilmesinin ardından, özellikle 2000'li yıllardan itibaren kırsal kesimdeki eski ahşap meskenlerin değerinin anlaşılması ve onlara verilen önemin artmasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi yörenin klasik kırsal mimarisi taş örtülü ahşap meskenlerden oluşmaktadır. Vatandaşlarımız bir yandan bu evleri çağdaş yaşam şekline uydurmuşlar, diğer yandan da bunları korumak ve ömürlerini uzatmak için bazen hayalleri zorlayan tedbirler almışlardır. Aşağıda kırsal kesimdeki bu ahşap meskenler üzerinde yapılan değişiklikler ana hatları ile gösterilmiştir;

3.1. Evlerin ömrünü uzatmak için yapılan değişiklikler

Bunun için öncelikle ahşap duvarların yağış ve nemden korunması için tedbirler alınmıştır. Sonra geçmişte hayvancılık amaçlı kullanılan ahırlar iptal edilmiş, krikolarla ahşap ev kaldırılarak alt katlardaki ahırlar konuta dönüştürülmüş, eskiden evin içinde bir odada yer alan ocak önce iptal edilmiş, bu iş kuzinelere havale edilmiş, daha sonra ise çağdaş mutfak ihtiyacını gidermek için evlerin ön veya yan kısımlarına oda büyüklüğünde çıkıntılar yapılarak burası mutfak yapılmıştır. Yine ahşap evlerin uygun bir tarafına beton eklentiler yapılarak banyo ve tuvalet buraya alınmış, bunlar fayans ve armatürlerle donatılarak, klozet vb. daha önce yörede görülmeyen unsurlar da eklenerek kullanılmaya başlanmıştır. Bu arada evlerin önlerinde özel garajlar (otopark) da ihmal edilmemiştir (Foto 21,22,23,24).

Foto 21,22,23,24. Ayancık ve Türkeli köylerinde ahşap evlerin duvarlarını korumak için alınan tedbirler; evlerin rüzgâr ve sulu sepeken alma riski yüksek taraflarının saca kaplanması (üstte), binanın bütünüyle sıvanarak ve boyanarak muhafaza altına alınması, alt kattaki ahırın konuta dâhil edilmesi, öndeki boşluğun garaj yapılması, camların plastik pencere ile yalıtımlı hale getirilmesi ve son olarak güneş enerji sisteminin kurulması (altta).

3.2. Mutfak, banyo vb. eklentilerde değişim

Eski ahşap meskenler yeni ve betondan / tuğladan mutfak, banyo vb. eklentiler yapılarak mevcut meskenler büyütölmüş, eski evler bu şekilde daha kullanılır ve çağdaş hale getirilmiştir (Foto 25,26,27,28,29,30,31,32,33).

Foto 25,26,27,28. Ahşap evlerin ön kısımlarına tuğla ve benzeri yapı malzemesi kullanılarak mutfak yapılması. Başlangıçta (göçün ilerleyen yıllarında, özellikle 1980'li yıllarda) önce idare edecek (!) şekilde düşünölen bu çıkıntılar (üstte), daha sonra kalıcı ve daha ciddi olarak düşünölmeye başlanmış, bunun için de gerekli düzenlemeler yapılmaya başlanmışır.

Foto 29, 30, 31. Göç sürecinin özellikle mutfaklar üzerindeki etkileri görölmeye değerdir. Klasik ahşap meskenlerde mutfak yoktu, evin bir odasında ocak vardı. Yemek ve ekmek burada pişer, bulaşık leğenlerde yıkanırđı. Göç ve ona bağlı olarak zamanla artan bilgi ve görgü seviyesi, odunun yerini tüpgazın alması gibi gelişmelerle, önce ocak iptal edilmiş bunun yerine kuzineler kullanılmış, son olarak (yukarıda bahsedilen mutfak kısımlarının ahşap evlerin ön kısımlarına eklenmesi ile) çağdaş mutfaklara geçilmiştir.

Foto 32,33. Benzer gelişmeler banyo ve tuvaletlerde de görülmüştür. Ahşap binaların daha az göze çarpan yan taraflarına bu ihtiyaç için betonarme eklentiler yapılmıştır. Tuğla duvarlar fayanslarla örülmüş, klozet, duş teknesi veya gömme banyo, elektrikli şofbenler, modern armatürler eklenmiştir Böylece yurtdışında veya büyükşehirlerde edinilen alışkanlıkların kırsal kesimde sürdürülmesi imkânı doğmuştur.

3.3. Evlerin alt ve üst katlarında değişim

Zamanla ahşap evlerin öneminin anlaşılması ile oturma katları yalıtım işlemine tabi tutulmuş, alt katlarda yer alan ahır ve depolar ise tuğla vb. yapı gereçleri ile oturma mekânlarına dönüştürülmüştür (Foto 34,35,36,37).

Foto 34,35,36,37. Ahşap evlerin öneminin artması, eski meskenlere talebi arttırmış, artan talebi mevcut mesken karşılayamayınca eskiden ahır olarak kullanılan alt katlar daireye dönüştürülmüştür. Bunun için ahşap kısım önce krikolarla kaldırılmakta, sonra alt kat beton direkler dikilip araları tuğla örülüp sıvanarak normal ev haline getirilmektedir.

4. AHŞAP EVLERİN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Son olarak ahşap meskenlerin sadece ağaç kısımdan yararlanılarak, iç ve dış görünüşleri bütünüyle değiştirilerek yöreye ait olmayan bir mimari tarz ortaya çıkarılmıştır. Geçmişte yöredeki bütün köyler ahşap meskenlerden meydana geliyordu. Göçle birlikte zaman içinde ahşabın önemi anlaşılmış, bir kısım gurbetçimiz de sadece beton evler yerine, betonla birlikte eski ahşap evini kullanmaya karar vermiştir (Foto 38,39,40,41,42,43,44).

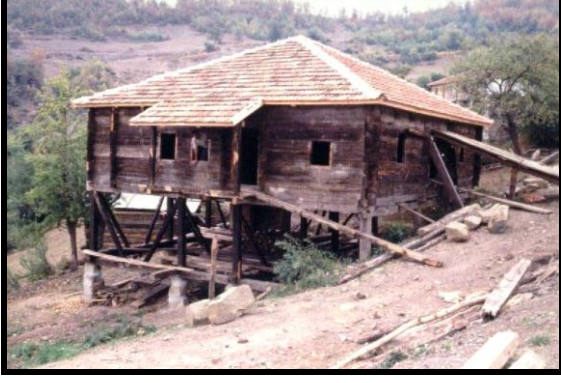

Foto 38,39. Ahşap bir evin sökülerek yeniden inşa edilmesi (Türkeli-Çatak köyü). Sökülmüş bir ahşap evin duvarlarının betonarme bir evin ikinci katında kullanılması, alt kat beton üst kat ahşap, (Çatalzeytin-Paşalı köyü).

Foto 40,41,42. Ahşap evin söküldükten sonra betonarme bir binayı üçüncü katına inşası. İç kısım ahşap arada yalıtım ve dışta tuğla. Evin bitmiş haline bakıldığında durum hiç fark edilmiyor (Türkeli-Düzköy).

Foto 43,44. Ahşap evin sökülerek betonarme bir binanın ikinci katına inşa edilmesi. Bu binada ahşap kısım daha sonra sıvanarak kamufle edilmiştir. Bunun niçin yapıldığının ise izahı yoktur. Ahşap evin eski küçük pencerelerinin yeni binanın ikinci katındaki görüntüsünden başka eskiyi andıran hiçbir iz kalmamış gibi (Türkeli-Keşköy-Kestane Mh.).

5. ÇAĞDAŞ YAŞAMA UYGUN YENİ KONUTLARIN İNŞA EDİLMESİ

Araştırma sahasında en çok göze çarpan meskenlerden biri de son zamanlarda inşa edilen villalardır. Bunlar yöreye ait bir iz taşımazlar. Türkiye genelinde görülenlerden farklı bir özellikleri yoktur. Çoğunun sahibi yurtdışındadır (Foto 45,46,47,48,49,50,51,52).

Foto 45,46,47,48,49,50,51,52. Çoğu yurtdışında çalışanlara ait olan yöredeki villalara örnekler.

6. BİLGİ, GÖRGÜ VE GELİR ARTIŞI İLE ORTAYA ÇIKAN DÖNÜŞÜM

Son olarak yörede hiç alışık olmadığımız örneklerle de karşılaşmışır. Farklı kültürlerin etkisi ile ortaya çıkan bu durum göç ve mimari ilişkisini de gözler önüne sermektedir (Foto 53,54).

Foto 53,54. İsviçre’de yaşayan bir gurbetçimizin Çatalzeytin’de yaptırdığı ve 4 köşesinde burç olan, önde ay yıldızlı balkon çıkması ve türbe girişini andıran kapısı ile “Şerife Sultan Saray Apartmanı” (solda). Almanya’da mobilya üretimi ve ticareti ile uğraşan bir vatandaşımızın Türkeli-Turhan köyünde yaptırdığı ve tipik Alman mimarisi özelliklerini yansıtan malikâne tipi özel konutu (sağda).

SONUÇ

Sinop’un batısında Ayancık’tan Çatalzeytin’e kadar olan kesimde yurtdışına göçe bağlı olarak ortaya çıkan coğrafi peyzaj Türkiye’nin başka yerlerinde nadiren görülebilecek özelliklere sahiptir. Bu sahada klasik ahşap meskenlerden günümüz modern konutlarına geçinceye kadarki süreç yüzlerce örnek konut üzerinden örnekleme yapılarak incelenip araştırılmışır. Bakmak ve görmek isteyenler için gurbetçilerin albümlerinde yer alan fotoğraflardan yarım asırlık göç maceramız en ince ayrıntısına kadar nasıl rahatlıkla takip edilebiliyorsa, tıpkı bunun gibi, bu vatandaşlarımızın mekânda bıraktıkları izler de göç sürecinin geçirdiği safhalar hakkında bize önemli ipuçları vermektedir. Göç sürecinin coğrafi görünüm ve meskenler üzerinde etkisi bu araştırmanın başlıca konusu olmakla birlikte, konu ile ilgili olarak farklı branşlarda daha fazla sayıda çalışma yapılması gereği açıktır.

KAYNAKÇA

CEVDET YILMAZ (1992) **Batı Avrupa Ülkelerinde Çalışan Türk İşçilerinin Türkiye’de Kırsal Kesim ve Şehirleşme Üzerine Etkileri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış) Doktora Tezi, İstanbul.

CEVDET YILMAZ (1995) “Türkiye’de Kentsel Konut Sorunu ve Yurtdışındaki Vatandaşlarımızın Büyük Şehirlerimizdeki Konut Probleminin Çözümüne Katkıları”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Sayı: 1, (475–494), Erzurum.

CEVDET YILMAZ (2001) “Sinop-Kastamonu Yöresi Ahşap Kır Meskenlerinde Taş Çatı Örtüsü- The Stone Roof Cover of Wooden Rural Houses in the Sinop-Kastamonu Areas”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Sayı: 6, (163–186), Erzurum.

CEVDET YILMAZ (2010) “Batı Avrupa’daki Türk İşçilerinin Tasarruf ve Yatırım Tercihlerinin Zamana ve Mekâna Bağlı Olarak Gelişim ve Değişimi”, **1.İktisat Tarihi Kongresi Tebliğleri**, İstanbul Ticaret Odası, Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları, Yay. No: 2010-67, (Ed.: R.D.Özbay-F.Solak-Y.Bülbül-G.Çelik), (641-653), İstanbul.

Fotolar: 15,17 Seyfi Yücel; 20 Şevket Maviş; 4,6,29,30,36,48 Anonim; diğerleri C. Yılmaz.